

Balanyi György Montecorvinoi János

Mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

MONTECORVINOI JÁNOS

ÍRTA

BALANYI GYÖRGY

A SZENT ISTVÁN AKADÉMIA OSZTÁLYTITKÁRA

FELOLVASTA A SZENT ISTVÁN AKADÉMIA II. OSZTÁLYÁBAN

1929. ÉVI MÁJUS 17-ÉN

BUDAPEST

KIADJA A SZENT ISTVÁN AKADÉMIA

1930

Impresszum

Balanyi György
Montecorvinoi János

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció Balanyi György piarista atyának, a Szent István Akadémia osztálytitkárának azt a dolgozatát tartalmazza, amelyet a szerző a Szent István Akadémia II. osztályában olvasott fel 1929. május 17-én, és amelyet az Akadémia 1930-ban nyomtatásban megjelentetett. A szöveget egy-két helyen a mai helyesíráshoz igazítottuk.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Montecorvinoi János	4

Montecorvinoi János

Tavaly múlt hatszáz esztendeje, hogy Montecorvinoi János, a késői középkor legnagyobb misszionáriusa több, mint félszázados fáradhatatlan apostolkodás után a mongol nagykhánok fővárosában, Khanbalikban, a mai Pekingben örök álmra hajtotta fejét. Az egyszerű ferencrendi szerzetes, akit egyik lelkes olasz tisztelője nem habozik legnagyobb kortársai, Aquinoi Szent Tamás, Dante és Giotto mellé helyezni,¹ csodálatos életpályát futott meg és csodálatos eredményeket ért el. Olyan tájakat járt meg, melyeket előtte még alig érintett európai ember lába, s olyan országokat nyitott meg a katolikus hithirdetés számára, melyeket a nyugati világ jóformán csak nevükről ismert. Különösen nagy érdeme a kínai missziók megindítása. Mert XI. Pius pápa lelkes szavaival élve, ő volt az első, aki szeráfi atya tüzetől hevítve utat nyitott az evangéliumnak a roppant kínai birodalomba, s az irdatlan nagy ország eretnekségektől megfertőzött földjén megkezdte a katolikus igazság és a keresztény tökéletesség magvainak elhintését.²

Az utókor azonban nem méltányolta érdeme szerint a nagy misszionárius úttörő munkáját. Sőt a második-harmadik nemzedékben már nevét is elfelejtette. Beszédes bizonyossága ennek, hogy a ferences történeti hagyományok nagy gyűjtőmedencéi, a *Chronica XXIV Generalium*³ és a *Liber Conformitatum*⁴ egy szóval sem emlékeznek meg róla. De nem tudnak róla Glassberger⁵ és Firenzei Mariano testvérek sem,⁶ akik pedig ugyancsak számontartanak minden parányi mozzanatot, mely bárminő tekintetben alkalmas rendjük jóhírének öregbítésére. A ferences történetírás Herodotosának, a halhatatlan emlékezetű Wadding Lukácsnak kellett jönnie, hogy méltatlanul mellőzött nagy rendtársa alakjáról lefejtse a százados megfélemezés vastag avarját s ércbe, márványba kívánczó tetteit ismét igazi érdemük szerint ragyogtassa föl. A lelkes kutatónak sikerült a rendelkezésére álló gazdag levéltári és kéziratos anyag felhasználásával végérvényesen tisztáznia a fáradhatatlan apostol életének főbb eseményeit s ezzel sikerült biztos alapot vetnie a további kutatás számára.⁷

Wadding ideje óta az egyházi és profán történetírás többé nem szűnt meg érdeklődni Montecorvinoi János személye és működése iránt. De érdeklődése nem igen lépte túl a nagyérdemű ferences történetíró kutatásaival megvont határokat. Lényegesebb anyagbővülést csak az utolsó negyedszázad beható kutatásai eredményeztek. E tekintetben különösen két munkát kell említenünk, mint amelyek kiváló mértékben hozzájárultak a nagy hittérítőre vonatkozó ismereteink gyarapításához és rendszerezéséhez; nevezetesen Golubovich atya világszerte ismert kitűnő *Biblioteca bio-bibliograficáját*, melynek vaskos kötetei valóságos kincsesbányái a keleti történelemre vonatkozó ismereteknek⁸ és a quaracchi Szent Bonaventura-kollégium legújabb pompás kiadványát, a *Sinica Franciscanát*, mely egyöntetű kritikai kiadásban hozza az összes ferences eredetű középkori keleti útleírásokat és jelentéseket⁹

¹ Caterino C.: Il primo missionario della Cina, Giovanni da Montecorvino dei Fr. Min. Napoli, 1927. 3. l.

² Acta Ord. Min. 1928. 180. l.

³ Analecta Franciscana. III. Quaracchi, 1897.

⁴ De conformitate vitae beati Francisci ad vitam Domini Jesu auctore Fr. Bartholomaeo de Pisa. Anal. Franc. IV-V. Quaracchi, 1906–1912.

⁵ Glassberger Nic. O.F.M.: Chronica. Anal. Franc. II. Quaracchi, 1887.

⁶ Marianus de Florentia O.F.M.: Compendium Chronicarum Ordinis FF. Min. Quaracchi, 1911.

⁷ Annales Minorum. Ad an 1289 nn. 3–13, ad an 1305 nn. 13–14.

⁸ Biblioteca bio-bibliografica della Terra Santa e dell' Oriente Franciscano (BTS.) I–IV. Quaracchi, 1906–1923.

⁹ Sinica Franciscana: Itineraria et relationes FF. Min. saec. XIII. et XIV. Ed. Anastasius van den Wyngaert O.F.M. Quaracchi, 1929.

Golubovich és társai hangyaszorgalmú bűvárokodásának érdeméből ma már sokkal határozottabb körvonalakban áll előttünk Kína első apostolának életpályája, mint Wadding műve alapján. Kimerítő élet- és jellemrajz írására ugyan még most sem gondolhatunk, de a külső kereteket már elég biztos kézzel tudjuk megrajzolni, sőt itt-ott az események háttérébe és mélyebb indítékaiba is bepillantást tudunk nyújtani. Mikor a következőkben vállalkozunk e feladatra, egyben a magyar történetírás hódolatát kívánjuk leróni Szent Ferenc alázatos fia előtt, aki nemcsak a kínai missziók, hanem általában a keleti diplomáciai összeköttetések történetében is új korszakot nyitott.

Montecorvinoi János saját állítása szerint 1247-ben született.¹⁰ Szülővárosa, Montecorvino Rovello a nápolyi királyság salernói tartományában fekszik s az Abruzzók lejtőjéről tekint alá a pompás panorámát kínáló Salernói-öbölre.¹¹ Gyermekkoráról és neveltetéséről semmi biztos adatunk nincsen. Sem azt nem tudjuk, milyen családból származott, sem azt, milyen környezetben nőtt fel és milyen behatások alatt érett szerzetessé. Az egyetlen adat, mely e pontban rendelkezésünkre áll, rendtársának és később a khanbaliki nunciusságban utódjának, Marignolli Jánosnak rövid értesítése, annyira zavaros és ellentmondó, hogy lehetetlen rajta eligazodnunk. A jó atya ugyanis azt állítja elődjéről, hogy az szerzetbelépése előtt Frigyes császár katonája, bírása és orvosa volt.¹² Ez azonban lehetlenség. Montecorvinoi János semmilyen minőségben sem állhatott II. Frigyes szolgálatában, mert a császár halálakor (1250. dec. 13.) még csak négyéves gyermek volt. De ugyanígy képtelenség Marignolli azon további állítása is, hogy János testvér csak késő öregségében, hetvenkét esztendőskorában lépett Szent Ferenc fiai közé,¹³ hiszen tőle magától tudjuk, hogy hetvenkét éves korában már több, mint negyedszázados khanbaliki tartózkodásra tekinthetett vissza. De minden további nélkül mégsem térhetünk napirendre a zavaros adat fölött. Meg kell ugyanis fontolnunk, hogy Marignolli kortársa volt a nagy kínai apostolnak s munkáját olyan időben írta, mikor a róla szóló hagyományok még élénken éltek az európai és kínai testvérek emlékezetében. Nem valószínű tehát, hogy ilyen durva botlásokat követett volna el. Így csak véletlen elírásra vagy a másolók hibájából becsúszott pontatlanságra gondolhatunk. Könnyen lehetséges, hogy a szerző más János nevű rendtársával tévesztette össze a híres hithirdetőt,¹⁴ de az is lehetséges, hogy az uralkodó személyében tévedt. A korhatár megjelölésénél még könnyebben elképzelhető, hogy a másoló felületességéből vagy tévedésből L-nek nézte az első X-et s így az eredeti XXXII helyett LXXII-t írt¹⁵

De bármiként áll a dolog, annyit mindenesetre elfogadhatunk Marignolli értesítéséből, hogy János testvér csak érettebb korában eszmélt rá szerzetesi hivatásának tudatára. De nem vétünk a történeti igazság ellen azzal sem, ha feltételezzük róla, hogy alapos tudományos, jogi és orvosi felkészültséggel lépett a szeráfi atya követői közé. Az alkalma mindenesetre

¹⁰ 1305. jan. 8-án kelt levelében ezt írja „... sum enim annorum quinquaginta otto.” BTS. III. 90. l. Wyngaert, A. van den: Jean de Mont Corvin O.F.M. premier éveque de Khanbaliq (Pe-King) 1247–1328. Lille, 1924. 51. l. Sinica Franc. 350. l.

¹¹ A salernói tartományban van egy másik Montecorvino is. A helyi hagyomány azonban Montecorvino Rovello mellett szól. Itt a legutóbbi centenárium alkalmából fényes ünnepség keretében hódoltak az úttörő misszionárius emlékének. Vö. Caterino i.m. 3. l. j.

¹² „... frater Johannes dictus de Montecorvino, qui primo miles, iudex et doctor Friderici Imperatoris.” BTS. IV. 272. l. Sinica Franc. 526. l.

¹³ „... post 72 annos factus frater Minor.” U.o.

¹⁴ Golubovich–BTS. IV. 272. l. l. j. – Piancarpinoi Jánosra gondol, aki belépése előtt egyesek állítása szerint csakugyan katona volt. Vö. Martrod H.: Notes sur la voyage de Frère Jean de Plan-Carpin. (1245–47.) Études Franc. 1912. XXVII. 62. l. Ennek a föltevésnek azonban ellene mond az a tény, hogy Piancarpinoi János sohasem járt Cathayban (Kínában), annál kevésbé Khanbalikban.

¹⁵ BTS. IV. 272. l. l. j. Yule H. és Cordier H. úgy akarják megkerülni a nehézséget, hogy a post-ot előtt értelemben veszik s ezt Marignolli elindulási évévé, 1338-ra vonatkoztatják. E szerint a belépési év 1338–72 = 1266 volna. Cathay and the Way thither. III. London, 1914. 210. s k. l.

megvolt a megszerzéséhez. Hiszen a nápolyi királyság területén akkoriban két egyetem is virágzott: a nápolyi és a salernói. Ezek közül a salernóit alig egynapi járóföld választotta el Montecorvinótól. De nem esett tőle nagyon messzire a nápolyi sem. A *doctissimus et scientissimus* jelző, mellyel ugyancsak Marignolli illeti híres rendtársát, szintén magasabb tudományos képzettségre mutat.¹⁶

Melyik provincia tagjai közé vétette föl magát a tudós ifjú, adat hiányában nem tudjuk eldönteni. Abból a tényből azonban, hogy szülővárosa a nápolyi vagy ismertebb nevén terra di lavoroi provincia területén feküdt, nagy valószínűséggel következtethetjük, hogy ennek kötelékébe lépett. Teológiai tanulmányait tehát minden bizonnyal azon kisebb teológiai iskolák valamelyikében végezte, melyek abban az időben a nápolyi királyság területén is meglehetősen számban virágoztak. Hogy a tudományokban nem közönséges előmenetelt kellett tennie, arra legjobb bizonyosság későbbi szereplése, különösen gazdag nyelvtudása és magával ragadó ékesszólása.¹⁷

De az egyházi és világi tudományok mellett nagy gondot fordított a szentek tudományának elsajátítására is. Rövidesen annyira beleélte magát Szent Ferenc szellemébe, hogy mintaképe lett a jó szerzetesnek. Kortársai a legnagyobb elismerés és dicséret hangján szólnak érényeiről. Így a domonkosrendi Corai János sultaniehi érsek kiválóan szentéletű embernek mondja őt, aki egyformán kedves Isten és az emberek előtt¹⁸ Castelloi Peregrin testvér, aki mint zajtuni suffraganeus püspök közel másfél évtizeden át együtt működött vele, szintén nagy dicsérettel említi példásan szigorú, sőt kemény életmódját.¹⁹ Még szebb bizonyítványt állít ki róla Elemosina János testvér, aki a levelei elé bocsátott rövid bevezetésben ezekkel a sokatmondó szavakkal jellemzi őt: „Montecorvinoi János testvér... mint Szent Ferenc buzgó követője, önmaga iránt szigorú és elnézést nem ismerő, a tanításban és Isten igéjének hirdetésében fáradhatatlan”.²⁰ Ebből a lapidáris jellemzésből egyúttal azt is megtudjuk, hogy János testvér a legégetőbb kérdésben, ti. a szegénység felfogásában az úgynevezett *spirituális* irányzathoz csatlakozott, vagyis azokkal a testvérekkel tartott, akik az evangéliumi szegénység értelmezésében egy tapodtat sem voltak hajlandók engedni az eredeti eszményből.²¹ Mint annyi nemes hevületű rendtársa, ő is a kezdő évek legendákkal átszőtt aranykorának és földi gondoktól nem zavart boldogságának visszaidézéséről álmodozott s ezért ellenezett minden könnyítést, mellyel a többség, az úgynevezett konventuális irányzat az eredeti szegénység érdességét letompítani igyekezett. De mint az alázatos Szent Ferenc igazi gyermeke, nem lázadozással, hanem önmagának szigorú aszkézisre fogásával igyekezett a régi eszmények újból való fölragyogtatását előmozdítani.

Elemosina testvér adatából azt is megtudjuk, hogy a leendő kínai apostolt előljárói először teológiai tanárnak és hitszónoknak alkalmazták és hogy ő mindkét minőségében jól megállotta a helyét²² Mint *vir doctissimus et scientissimus* eszményi módon megfelelt azoknak a magas követelményeknek, melyeket a rend akkori generálisa, Szent Bonaventura a teológiai tanárok és a hitszónokok kiválasztásában követendő szabályul felállított.²³ Különösen mint szónok ért el nagy sikereket. Nevét hamarosan szárnyára vette a hír. Ezért előljárói, hogy megfelelő munkateret nyissanak számára, a keleti misszióba rendelték őt.

¹⁶ BTS. IV. 272. 1. Sinica Franc. 526. 1.

¹⁷ Caterino i.m. 8. 1.

¹⁸ „Il est homs de tres honneste vie et agreable a Dieu et au monde, et tres bien auoit la grace de lempreur.” Acta Ord. FF. Min. 1928. 205. 1.

¹⁹ „Vita eius exterior bona et dura et aspera.” BTS. III.196. 1. Sinica Franc. 365. 1.

²⁰ „... b. Francisci devotus immitator, in se ipso rigidus et severus et in verbo Dei docendo et predicando fervidus. BTS. II. 131. 1., III. 86. 1.

²¹ Wyngaert i.m. 8. 1. Sinica Franc. 336. 1.

²² Uo.

²³ Vö. Caterino i. m. 10. 1.

Mikor történt kiküldetése, adatok hiányában nem tudjuk eldönteni. Az egykorú források semmit sem szólnak róla, a későbbi írók adatai pedig annyira eltérők, hogy lehetlenség harmóniába hozni őket. A legkorábbi dátumot a ferences rend modern historiografusa, Holzapfel Heribert atya említi. Ő ugyanis 1271-re teszi az elindulás idejét.²⁴ Ez azonban teljesen valószínűtlen. Már csak azért sem fogadhatjuk el, mivel János testvér akkor még csak 24 éves fiatal ember, vagyis egészen kezdő szerzetes volt. Mások, így De Gubernatis,²⁵ Panfilo de Magliano²⁶ és Cordier²⁷ Wadding után indulva az 1272. év mellett törnek lándzsát. De ezt is túlságosan korainak kell minősítenünk. Különben is téves azonosításon alapszik. Az egésznek kiindulópontja Waddingnak az az önkényes eljárása, hogy az 1272. évi uniós tárgyalásoknál szereplő *fr. Johannes de Ordine fratrum Minorum*-ot minden további bizonyítás nélkül azonosnak veszi Montecorvinoi Jánossal.²⁸ De ma már tudjuk, hogy a Palaiologos Mihály császár követeként szereplő ferences testvér nem Montecorvinoi, hanem Parastron János, az unió ügyének leglelkesebb bajnoka volt, aki úgyszólván egész életét a két egyház egyesítésének szentelte.²⁹ Közelebb jár a valósághoz Völling, aki szerint János testvér az 1279. évi assisi egyetemes káptalanon nyerte missziós megbízását.³⁰ Mivel azonban ezt konkrét adattal bizonyítani nem tudjuk, legkevesbé vétünk a történeti igazság ellen, ha Golubovich atyával közelebbi évmegjelölés nélkül Bonagratia testvér generálissága idejére, vagyis az 1279. és 1283. évek közé tesszük az elindulás időpontját.³¹

János testvér megérkezésekor a Közel-Keleten már javában folyt az apostoli munka. Szent Ferenc és Szent Domonkos fiai vállvetve serénykedtek a dús aratást ígérő szántóföldön. Munkájuknak mihamar meg is lett a látszatja. Georgia, Örményország és Szíria szakadár egyházai, nemkülönbön Perzsia nesztoriánus és monofizita felekezetei az északról és délről fenyegető mongol és szaracén veszedelem fojtogató nyomása alatt kezdtek ráeszmélni a nyugati kereszténységgel való sürgős összefogás sorsdöntő fontosságának tudatára. Ez a felismerés aztán sok hívőt szerzett az unió gondolatának. Különösen Örményországban alakult kedvezően a helyzet. II. Haythun (Hiéthum) király nyíltan katolikusnak vallotta magát s később János testvér néven Szent Ferenc fiai közé lépett.³² De más oldalról sem hiányoztak a biztató tünetek. Dénes tebrisi nesztoriánus püspök éppen a ferences misszionáriusok buzgólkodására katolizált.³³ III. Jabalahah szír nesztoriánus pátriárka szintén nem idegenkedett az unió gondolatától s ezért a maga területén szívesen látta, sőt tőle telhetőleg előmozdította a ferences testvérek térítő tevékenységét.³⁴

Egyideig úgy látszott, mintha a mongol hatalom terjeszkedése is a kereszténység diadalmas térfoglalását volna hívta elősegíteni. Mert a mongolok vallási tekintetben a legmesszebbmenő türelmet tanúsították sokféle vallású alattvalóikkal szemben.³⁵ Mikor tehát Hulagu, Mangu nagykhán (1251–59) öccse Perzsiában megalapította az *ilkhánok* birodalmát, azonnal teljes vallásszabadságot engedélyezett a perzsiai és mezopotámiai keresztényeknek. Sőt családja egyes keresztény tagjainak, főleg egyik feleségének, Tokus Chatunnak befolyása

²⁴ Manual Historiae Ordinis FF. Min. Freiburg i. Br. 1909. 189. l.

²⁵ Orbis Seraphicus I. Roma, 1689. 278. l.

²⁶ Storia compendiosa di S. Francesco e de' Francescani. II. Roma 1876. 74. l.

²⁷ Histoire générale de la Chine et de ses relations avec les pays étrangers II. Paris, 1920. 411. l.

²⁸ Annales Min. ad an 1272. n. 3.

²⁹ Vö. Balanyi Gy.: A ferencesek vallási és politikai küldetései a szentszék szolgálatában a XIII. sz. Budapest, 1927. 25. l.

³⁰ Johannes de Montecorvino. Ostasiatische Lloyd. 1907. 285. l. Wyngaert i.m. 9. l.

³¹ BTS. I. 802. l.

³² BTS. I. 328. s kk. II. 456. s kk. II.

³³ Wadd. ad an. 1289. n. XIII. Sbaralea J. H.: Bullarium Franciscanum. IV. Roma, 1768. 9. l.

³⁴ BTS. II. 433. s kk. II. Vö. Kmoskó M.: A legrégebb ker. missziók Közép-Ázsiában. Religió, 1913. 600. s kk. II.

³⁵ Hammer-Purgstall: Geschichte der Ilchane. I. Darmstadt, 1842. 82., 165., 197–8. l.

alatt a külön kedvezések hosszú sorában részesítette keresztény alattvalóit.³⁶ Érthető tehát, hogy a nyugati világban ismételten híre kelt, hogy ő maga is kereszténnyé lett. Kevéssel halála előtt egy János nevű magyar ember hozta róla ezt az örömdetes hírt.³⁷ Az események ugyan egyszer sem igazolták a jámbor híreszteléseket, de Hulagu mindvégig türelmes és kegyes ura maradt keresztény alattvalóinak. Fia és utóda, Abaka (1265–82) még jobban kimutatta a kereszténység iránt érzett nagybecsülését és tiszteletét. Így többek közt pénzeit keresztel díszítette és ezzel a körírással látta el: „Az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében”.³⁸ Utódjának, a mohamedán hitű Ahmednek (1282–84) türelmetlen fanatizmusa rövid időre homályba vonta ugyan a vérmes reményeket, sőt vértanúkat is adott a perzsi kereszténységnek, de Abaka fiával, Argunnal (1284–91) ismét a nyugati irányzat kerekedett felül. Alatta a pápasággal való diplomáciai összeköttetés ismét gyakorivá és bensővé mélyült.³⁹

Ha azonban mélyebben mögéjük tekintünk az eseményeknek, lehetetlen azonnal nem látnunk, hogy az ilkhánok vallási türelmességében több volt a politikai számítás, mint az igazi vallásos buzgóság. A kereszténységet nem önmagáért, hanem elsősorban a tőle remélt fegyveres támogatásért becsülték. A pápákkal és a nyugati fejedelmekkel folytatott tárgyalásaikkal nem népüknek keresztény vallásra térését, hanem az egyiptomi mamelukok részéről egyre aggasztóbb mértékben jelentkező veszedelem elhárítását akarták elérni.⁴⁰ Ezért szüntelenül egy újabb nagyszabású kereszties hadjárat megindítását szorgalmazták, mely a régi keresztény államok visszaállításával egy csapásra megszüntetné a déli határaikra nehezedő nyomást. Hulagu vezérének, Ketbogának Szichemnél szenvedett véres veresége (1260. szept. 3.) az első vereség, mely a mongol seregeket Dzsingiszkhán napjai óta érte, különös aktualitást kölcsönzött ennek a törekvésnek.⁴¹

De bármily nagy szerepet játszott Hulagu, Abaka és Argun valláspolitikájában a hatalmi érdek és a számítás, türelmességük végelemzésben mégis javára vált a missziós munkának, mert elhárította útjából az iszlám türelmetlen fanatizmusában és a kisebb keresztény szekták lebírhatatlan bizalmatlanságában rejlő legfőbb akadályokat. Alattuk a katolikus hithirdetők szabadon járhattak-kelhetek roppant birodalmuk téres tartományaiban és szabadon hirdethették az evangéliumot. A nyugati világ kitörő örömmel értesült erről a nagy fordulatról. Gyermekeken naiv fantáziájában lángoló remények gyúltak ki, melyek már az egész nagy mongol nemzet megtérésének és az összes szakadérok megbékélésének színes délibábjait vetítették lelki szemei elé. A pápák teljes mértékben osztották e vérmes reményeket és odaadó lelkesedéssel dolgoztak valóráváltásukon. Egyre-másra küldötték keletre a misszionárius rajokat, hogy egyrészt térítsenek, másrészt meg további kitartásra és határozott cselekvésre ösztönözzék a kereszténybarát uralkodókat.

Montecorvinoi János tehát megérkezésekor már jól megporhanyított talajt talált. Hol és milyen sikerrel kezdte meg térítői tevékenységét a leendő nagy lélekhalász, nem tudjuk. De ha hihetünk Wadding szavának, a Közel-Keletnek jóformán valamennyi országát följárta és a pogányoknak megszámlálhatatlan sokaságát vezérelte az egyházba.⁴² Bizonyos, hogy rendkívüli egyéni képességei: tudománya, ékesszólása és finom diplomáciai érzéke már ekkor messze följe emelték őt társainak. E mellett bizonyít az a tény is, hogy mikor 1289-ben újra előbukkan az ismeretlenség homályából, már mint II. Haytun örmény király

³⁶ Uo. 230. l. Lemmens L.: Geschichte der Franziskanermissionen. Münster i. W. 1929. 80. l.

³⁷ Hammer–Purgstall i. m. 230. l.

³⁸ Lemmens L.: Die Heidenmissionen des Spätmittelalters. Münster i. W. 1919. 33. l.

³⁹ Lemmens L.: Heidenmissionen. 35. s k. l.

⁴⁰ Lemmens L.: Geschichte der Franciskanermissionen 79. l. Wyngaert i. m. 10. l.

⁴¹ Lemmens L.: Heidenmissionen. 31. s k. l.

⁴² Wadd. Ad an. 1289. n. l.

követével találkozunk vele IV. Miklós pápa rieti udvarában⁴³ A nagy misszionárius pápa, aki maga is Szent Ferenc fiainak sorából emelkedett föl az egyház első méltóságába s aki mint pápa nem ismert sürgősebb feladatot, mint a keleti kereszténységet fenyegető veszélyek elhárítását, érthető örömmel hallgatta János testvér lelkes előadását a keleti viszonyokról s hatása alatt merész lépésre szánta el magát: elhatározta, hogy a mongol birodalom legtávolabbi részét, Kínát, vagy mint akkor mondták, Kathayt is beleilleszti missziós programjába.

A terv nem látszott kivihetetlennek. Hiszen Kathay uráról, Kubláj nagykhánról, Dzsingiszkán legméltóbb utódjáról (1259-94) nyugaton is tudták, hogy még a többi mongol főnöknél is türelmesebb és elnézőbb alattvalói vallásos meggyőződésével és szertartásaival szemben.⁴⁴ Az udvarában élő velencei Polo-testvérek, Maffeo és Miklós előadásából az is köztudomású volt róla, hogy őszinte bámulója a keresztény vallásnak és a nyugati műveltségnek.⁴⁵ Sőt Abaka ilkhán követei, a Vassalli-testvérek 1276–7. évi követjárásuk alkalmával egyenesen kereszténynek mondták őt.⁴⁶ A hír ebben a formában természetesen legendának bizonyult, de alapja és kiindulópontja, a nagykhán meleg érdeklődése a nyugati világ iránt színigazság volt. Mikor a Polo-testvérektől először hallott az európai viszonyokról, annyira föllelkessedett a hallottakon, hogy mindjárt száz tanult férfi küldését kérte a szentszéktől népe oktatására és térítésére.⁴⁷ X. Gergely pápa a Polok eszközlésére 1271-ben csakugyan útnak is indította Nicostai Miklós és Tripoliszi Vilmos dominikánus testvéreket, akik azonban nem jutottak tovább Örményországnál.⁴⁸ Nem járt sikerrel Pratoi Gellért, Parmai Antal, Sant'Agata János, Firenzei András és Arezzoi Máté ferences testvérek vállalkozása sem, akik III. Miklós pápa parancsára 1278-ban vágtak neki az ismeretlen messziségnek.⁴⁹ Pedig a pápa annyira biztosra vette a dolgot, hogy *Plasmator hominis* kezdettel külön levelet is küldött *Quobley magno Caano imperatori et moderatori omnium Tartarorum*, melyben gratulált neki állítólagos megkeresztelkedéséhez.⁵⁰

Ilyen előzmények után szánta rá magát a lelkes franciskánus pápa az érintkezés fonalának további keresésére. Úgy érezte, hogy János testvérben megtalálta a legalkalmasabb embert az irdatlan feladat megoldására. És János testvér készörömet vállalta a neki szánt nehéz szerepet. Mint az alázatos Szent Ferenc igazi fia, egy pillanatig sem habozott, nem latolgatta az út fáradalmait és veszélyeit, hanem csak a szent ügyre tekintett, melyet a merész feladat vállalásával éppen neki kell előbbre vinnie. Az elhatározást hamaros tett követte. A pápai kancellária azon nyomban munkához látott, hogy elkészítse az ilyen alkalmakkor küldeni szokott ajánló és buzdító leveleket. Feladatát igen nagy körültekintéssel végezte. Tíz nap alatt (július 5–15.) nem kevesebb, mint huszonhat ajánló levelet állított ki, melyek mindegyikét más és más egyházi, illetve világi kitűnőség nevére címezte. A címzettek közt vegyesen szerepeltek katolikusok, szakadárok, eretnekek és pogányok. Az egyháziak közül a jakobita, georgiai, nesztoriánus és örmény pátriárkák, az ethiopiai érsek és a tebriszi katolikus püspök voltak a nevezetesebbek, míg a világiak sorában Kubláj nagykhán, Argun ilkhán, Haytun örmény, Demeter georgiai, Dávid, ibériai király, az ethiopiai császár és Kaidu tatár fejedelem állottak első helyen. A levelek nagyjából mind azonos tartalmúak voltak: védelmet és

⁴³ BTS. I. 329. l.

⁴⁴ Lemmens L.: Heidenmissionen 65. k. l. Sinica Franc, LII. l. Cordier i. m. II. 389. l.

⁴⁵ Brózik K.: Középkori ázsiai utazók. II. Marco Polo könyve. Budapest, 1881. 63. s k. l.

⁴⁶ BTS. II. 426. l.

⁴⁷ Brózik i. m. 63. k. l.

⁴⁸ Sinica Franc. LXVIII. l.

⁴⁹ BTS. II. 426. s kk. II. Lemmens L.: Heidenmissionen 35. l.

⁵⁰ Sbaralea i. m. III. 398. s kk. II.

támogatást kértek a testvérek részére, illetve egyesülésre, vagy amennyiben ez már megtörtént, állhatatosságra buzdították a címzetteket.⁵¹

Miután így minden lehető előkészület megtörtént, Montecorvinoi János a melléje rendelt testvérekkel, köztük a szentéletű Parmai János exgenerálissal útnak eredt. Legrövidebb úton az Adriai-tenger partmentét igyekezett elérni. De mindjárt elindulása után megrendítő csapás érte a kicsiny karavánt: pátriárkája, Parmai János Camerinóban súlyosan megbetegedett és nemsokára meg is halt.⁵² A testvérek őszintén megsiratták és meggyászolták hányatott életű rendtársukat, de azért rendületlenül kitartottak céljuk mellett. Anconában, vagy talán inkább Velencében valószínűleg még 1289 júliusának végső napjaiban hajóra szállottak és a keresztes hadak megszokott útján a kis-ázsiai partoknak vették irányukat. Kis-Ázsiába érve először Antiochiában állapodtak meg.⁵³ János atyának itt nyílt első ízben alkalm a magával hozott levelek egyikét, a jakobita pátriárkának szólót átadni.

Antiochiából a Földközi-tenger könyökhajlásában fekvő Lajazzo városába indult a kis társaság, mert mint a belföldi karavánutak csomópontja, ez kínálkozott legalkalmasabb helynek a szárazföldi utazás előkészítésére.⁵⁴ A szárazföldi út első célja pedig Kisörményország fővárosának, Sisnek elérése volt. Itt a jámbor Haytun király fényes külső keretek közt fogadta visszatérő követét és mély tisztelettel vette át kezéből a nevére szóló pápai levelet, mely nagy dicsérettel emlékezett meg a katolikus egyház érdekében kifejtett buzgóságáról.⁵⁵ Ugyancsak nagy örömet keltettek azok a levelek is, melyeket a király nagynénjének, Mária hercegnőnek, testvérének, Torosnak és főlovászmesterének, Leónak hozott a messze idegenből érkezett vándor.

Sis elhagyása után a további út Sebaste, Erzindzsan, Todurga, Erzerum és Karahlissa főbb állomások érintésével Tebriszbe, az ilkhánok fővárosába vezetett. Argun, aki a folyton erősödő szaracén veszedelemre való tekintettel még jobban át volt hatva a nyugati szövetség fontosságának tudatától, mint atyja, nagy fényvel és pompával fogadta a pápa követét, sőt egyenesen kérte János testvért, hogy maradjon nála és oktassa alattvalóit a keresztény vallásra. A buzgó apostol szívesen is hajolt a kérésre és hosszabb ideig, legalább egy évig nagy igyekezettel hinteggette az evangéliumi magvakat.⁵⁶ De tovább nem maradhatott, mert útjának messze távolból intő célja sietésre ösztönözte.

Kathayba menet két út közt választhatott: a rövidebb és biztonságosabb szárazföldi s a hosszabb és több veszélyt rejtő tengeri út közt.⁵⁷ Az előbbi legfeljebb félesztendőt vett igénybe; mellette szólt az a körülmény is, hogy a Polo-testvérek ismételt utazásai óta aránylag könnyen hozzáférhető volt az európai utazók számára. Montecorvinoi János azonban ennek ellenére mégis a bizonytalanabb tengeri út mellett döntött. Talán azért, mert tudásszomját ingerelte az új tájak és új népek megismerésének vágya, talán azért, mert arrafelé dúsabb aratást remélt az evangélium számára. Tebriszből tehát egyenesen az Iráni fennsíknak indult s Sultanieh és Yezd érintésével a Perzsa-öböl főkikötőjébe, Ormuzba ment. De ekkor már csak két kísérője volt: Pistoiai Miklós dominikánus atya és egy Lucalongo Péter nevű gazdag olasz kereskedő, kinek Khanbalikban virágzó üzlete volt.⁵⁸

⁵¹ A levelek szövegét l. Sbaralea i. m. IV. 83. s kk. II. Wadd. ad an. 1289. nn. 2–13. Felsorolásukat l. BTS. II. 241. s k. I.

⁵² BTS. II. 94. I., 126. s k. I.

⁵³ Perzsia középkori útvonalaira nézve l. Heyd W.: Geschichte des Levantehandels im Mittelalter. II. Stuttgart, 1879. 113. s kk. II.

⁵⁴ Wyngaert i. m. 18. I.

⁵⁵ Sbaralea i. m. IV. 85. I.

⁵⁶ BTS. III. 86. s k. I.

⁵⁷ Montecorvinoi 1305. jan. 8-án kelt levele szerint: „... per terram Cathay Imperatoris Aquilonarium Tartarorum est via brevior et securior; ita quod cum nunciis intra V vel VI menaes poterunt pervenire. Via autem alia est longissima et periculosissima.” BTS. III. 89. I. Sinica Franc. 349. I. Ezentúl Ep. II. idézzük.

⁵⁸ Heyd i. m. 220. I.

Ormuzban hajóra szállott a kicsiny társaság és merészen nekivágott az Indiai-óceán ismeretlen veszélyeinek. Az út, János testvér saját bevallása szerint, nagyon küzdelmes volt.⁵⁹ De ezen nincs mit csodálkoznunk. Hiszen akkoriban a hajózás még Európában is gyermekkorát élte; az indiai pedig még az európainál is sokkal kezdetlegesebb volt. A hajók esetlenek és törékenyek voltak s deszkáik vas és ereszték nélkül csak úgy kötéllel voltak összetákolva. Kormánykészülékük annyira törékeny és gyarló volt, hogy rendes körülmények között is csak ügyvel-bajjal, nagyobb hullámverés esetén pedig egyáltalában nem lehetett velük fordítani a hajót. A vitorlafelszerelés is hiányos és hitvány volt. És amilyen volt a hajó, olyan volt a személyzete is. A bennszülöttek tudatlanok és tapasztalatlanok voltak, a hajózás mesterségéhez édeskeveset konyítottak. Nem csoda tehát, hogy az indiai közmondás azt tartotta, hogy a szerencsésen megérkezett hajót nem legénységének ügyessége, hanem maga Isten kormányozza haza.⁶⁰

Montecorvinoi és társai két részletben tették meg a tömérdek utat. Az első részlet hősiük becslése szerint Akkon és Provence, a második pedig Akkon és Anglia távolságának felelt meg. Első huzamosabb pihenőjüket a Malabári-part déli szakaszán, hihetőleg a mai Quilon tájékán tartották.⁶¹ Miután némileg összeszedték magukat, újból hajóra szállottak s a félsziget déli csúcsának megkerülése után a Koromandel-part mentén északnak kanyarodtak. Másodízben a mai Madrasz közelében tették India földjére lábukat. Ez a hely igen nagy tiszteletben állott a régi keresztények előtt, mert a jámbor hagyomány itt kereste Szent Tamás apostol sírját. De utasainknak nem sok öröme telhetett a drága szentély szemléletében, mert bensejét a pogányok rakták tele bálványokkal, külsejét pedig a nesztoriánusok ragasztották körül házikóikkal.⁶² Különben is Madraszban nagy, szinte pótolhatatlan veszteség érte János testvért: elveszítette egyetlen paptársát, Pistoiai Miklós dominikánus testvért. A váratlanul jött csapás egy pillanatra megrendítette az apostol erős lelkét, de hamar összeszedte magát. Miután illendően megsiratta és a szentély megszentelt földjében eltemette barátját, azonnal hozzálátott az evangéliumi magvetéshez.

Montecorvinoi saját szavai szerint tizenhárom hónapot töltött Indiában s ezen idő alatt körülbelül száz személyt keresztelt meg.⁶³ Apostoli útjain bőséges alkalmat nyert India természeti és etnográfiai viszonyainak megismerésére. Érdeklődésének és éles megfigyelőképességének legjobb bizonyága 1292. vagy 1293. december 20-án kelt levele, melynek olasz fordítását Spoletoi Menentillo dominikánus szerzetesnek San Concordioi Bertalan nevű rendtársához intézett levelé őrizte meg számunkra. Ez a levél, melynek hitelességét eddig sokan kétségbevonták, valóságos kincsesbányája a középkori India időjárására, gazdasági életére, társadalmi és néprajzi viszonyaira vonatkozó érdekes megfigyeléseknek s ennyiben mint földrajztörténeti dokumentum is számottevő.⁶⁴

⁵⁹ Ep. II. i. h.

⁶⁰ „Le loro nave sono molto fraile, distorte, senza ferro, e senza chalchatura, e sono chucite chon fune sichome vestimento; unde se lo filo si ronpe innuno luogho, vaccio si rompe; unde ogni anno si rachonciano, una volta lo meno, e pio se vole navichare. E ànno pure uno timone, fraile e sottile chome una taula di larghessa duno ghovito, in meso della poppa; e quando denno girare, chon grande pena airano: e sello vento è potente non puonno girare. Vela ànno una e uno alboro, e sono vele di stuoie u di miserabile panno. Le funi sono di resti; anchora ànno poghi, et non bouni marinai; unde molti pericoli vi chorrano, siche si dicie che, quelle nave che vanno sane et alve, Dio le ghoverna, e lumano artificio pocho vi vale.” Montecorvinoi 1290. (sic) dec. 20-án kelt levele (Ep. I.) BTS. I. 308. s k. l. Sinica Franc. 344. s k. l. B. Pordenonei Odorico ugyanígy írja le az indiai hajókat. Sinica Franc. 422. l.

⁶¹ Wyngaert i. m. 18. s k. l.

⁶² Relatio B. Odor. de Portu Naonis. Sinica Franc. 442. l.

⁶³ „Et ibi battizavi circa centum personas in diversis locis.” Ep. II. BTS. III. 87. l. Sinica Franc. 345. l.

⁶⁴ A levelet első ízben Kunstmann közölte a Münchener Gelehrte Anzeigen 1855. évfolyamában. Újabb kiadásai: BTS. 306. s kk. II. Sinica Franc. 340. s kk. II. Hitelességét kétségtelessé teszi az a körülmény, hogy a híres Petrus Aponensis (1250–1315) Conciliator c. művében már kifejezetten hivatkozik rája. Sinica Franc. 337. s k. l.

Mikor indult el János testvér Madraszból és melyik kikötőben lépett először a mennyei birodalom földjére, ismét olyan kérdés, melyre forrásaink elégtelensége miatt nem tudunk felelni.⁶⁵ Tekintva azonban, hogy Tebriszből csak 1291-ben indult útnak, Kathayba érkezését semmi esetre sem tehetjük korábbra az 1294. év végénél.⁶⁶ Mivel pedig Kubláj nagykhán az 1294. év folyamán elhalt, valószínűnek kell tartanunk, hogy a rettenhetetlen apostol már unokáját, Timur khánt (1294–1307) találta a trónon. Ez azonban semmit sem változtatott a helyzeten, mert vallási tekintetben Timur éppoly türelmes volt, mint nagyatyja.⁶⁷

De az uralkodó és a mongol nép nagy többségének türelmessége ellenére Montecorvinoinak az első esztendőben mégis tömérdek nehézséggel kellett küzdenie. A legfőbb akadályt a nagyszámú és fölötte hatalmas nesztoriánus keresztények gördítették útjába, akik türelmetlenségükben és elbizakodottságukban semmiképpen sem akarták megengedni a katolikus vallás terjesztését.⁶⁸ Mivel azonban törvényes eszközökkel nem állott módjukban megakadályozni, a legkülönbözőbb zaklatásokat eszelték ki szegény János testvér ellen. Így többek közt ráfogták, hogy nem követ, hanem csak kém és világcsaló. Máskor meg hamis tanúkat állítottak rá, hogy az igazi pápai követet meggyilkolta s a nála lévő tömérdek kincset, melyet a nagykhán számára hozott, elrabolta tőle. Közel öt esztendeig tartott ez a méltatlan állapot. A szegény, magányosan álló és minden összeköttetést nélkülöző szerzetesnek minduntalan törvény elé kellett mennie, hogy tisztázza magát az igaztalan vádak alól. Nem egyszer már abban a veszedelemben forgott, hogy álnok ellenségeinek hazudozásai alapján halálra ítélik. De végre mégis győzött az igazság. A nagykhán egyes jóra való emberek vallomásából megismerte a való helyzetet és sietett igazságot szolgáltatni a méltatlanul meghurcolt idegennek; jogos felháborodásában nemcsak a vádaskodókat, hanem feleségeiket és gyermekeiket is száműzetésbe küldte.⁶⁹

De a sok keserűség mellé öröm is vegyült a buzgó apostol életébe. Mert nemsokára láthatta, hogy fáradozása nyomán siker kél. Az elhintett evangéliumi mag, ha lassan is, csirázásnak indult. Különösen a khánok által kaukázusi hazájukból erőszakkal áttelepített göröghitű alán harcosok mutattak nagy fogékonyságot a katolikus tanok iránt,⁷⁰ de az örmények körül is sokan lemondtak a schismáról.⁷¹ Sőt idővel a nesztoriánusok táborában is akadtak prozeliták. E tekintetben különösen nagyjelentőségű esemény volt a Khanbaliktól mintegy húsznapi járóföldre, a mostani Sansi, Sensi és Kansu tartományok helyén⁷² fekvő Tendukország hűbéres fejedelmének, Györgynek megtérése. A jólelkű fejedelem, aki egyébként a középkori krónikák legendás hőisének, János papnak egyenes leszármazottja volt,⁷³ eredetileg a nesztoriánus felekezethez tartozott. Mikor azonban hallott Montecorvinoi megérkezéséről, sietve udvarába hívatta őt, hogy megismerkedhessék vele.⁷⁴ A személyes érintkezésnek az lett a következménye, hogy György fejedelem hamarosan meggyőződött a katolikus egyház igazáról és nyíltan katolikusnak vallotta magát. Sőt később fölvetta a kisebb rendeket s azontúl, valahányszor Khanbalikba ment vagy János atya Tendukba jött, a misénél

⁶⁵ Wyngaert i. m. 20. l. 4. és 5. j.

⁶⁶ Cordier i. m. 411. l. és Lemmens Heidenmissionen 67. s k. l. 1293-ra teszik a megérkezés idejét.

⁶⁷ Sinica Franc. LIII. l.

⁶⁸ A nesztoriánizmus elterjedésére nézve l. Kmoskó i. cikkét. I. h. 538. s kk. II. 559. s kk. II., 581. s kk. II.

⁶⁹ Ep. II. BTS. 87. l. Sinica Franc. 347. l.

⁷⁰ Az alánokról bővebben szól Rubruki Vilmos: Itinerarium c. XVIII. Sinica Franc. 209. s kk. II. Castelloi Peregrin ezt írja róluk: „Item quidam christiani boni qui dicuntur Alani XXX milibus a Rege maximo stipendia accipientes ipsi et familie eorum ad Fr. Johannem recurrunt. Et ipse eos confortat et predicat.” Vö. még Altaner B.: Die Dominikanermissionen des 13. Jahrhunderts. Habelschwerdt, 1924. 71. lap.

⁷¹ Ep. Fr. Peregrini de Castello i. h. 366. l.

⁷² BTS. III. 569. l. Vö. Brózik i. m. 94. s kk. II.

⁷³ Cordier i. m. II. 378. l. Sinica Franc. CXII. l. Vö. Kmoskó i. cikkét. Id. h. 560. és 583. l.

⁷⁴ Lemmens szerint ez még a Khanbalikba érkezés előtt történt. Heidenmissionen 67. l. Montecorvinoi szavai: „... primo anno quo huc ego veni michi adhesid...” Ep. II. 348. l. nem zárják ki ezt a következtetést.

mindig ő segédkezett neki.⁷⁵ Buzgóságának adta jelét azzal is, hogy fővárosában szép templomot építtetett a Szentháromság tiszteletére.⁷⁶ Amikor pedig 1296-ban fia született, ezt megtérése eszközlőjének tiszteletére Jánosnak kereszteltette. E mellett nem szűnt meg buzdítani János testvér, hogy mielőbb fordítsa le az egész officiumot a bennszülöttek nyelvére, hogy így a nép is énekelhesse a zsoltárokat.⁷⁷ Montecorvinoi annál szívesebben hajolt a biztatásra, mivel egyébként is finom érzékkel viseltetett a liturgia szépségei és lélekbemarkoló hatásai iránt.

Így Tendukban minden a legjobb rendben ment. A nép nagy része készségesen követte fejedelme buzdító szavát és példáját s a nesztorianusok minden erőfeszítése ellenére elfogadta a Rómával való uniót. Már-már remélni lehetett, hogy Tenduk egykettőre szíkatolikus országgá lesz, mikor a jámbor fejedelem váratlanul jött hősi halála 1298-ban egyszerre letarolta a szépen nekizsendülő vetést. Az elhunyt örökébe ugyanis kiskorú fia helyett testvérei léptek, akik pedig dühös nesztorianusok voltak s a nesztorianizmust újból kötelező államvallássá tették.⁷⁸

Montecorvinoit természetesen nagyon lesújtotta szépen csirázó reményeinek e hirtelen megsemmisülése. De a másutt kínálkozó dús aratás mihamar megvigasztalta. Különösen a fővárosban alakultak kedvezően kilátásai. Most már nemcsak a schismaticus alánok és örmények s az eretnek nesztorianusok közül akadtak követői, hanem a bennszülött buddhista és pogány kínaiak és mongolok közül is. Munkáját nagymértékben megkönnyítette azzal, hogy meglepően rövid idő alatt olyan jól elsajátította a mongolok közt dívó ujgur nyelvet,⁷⁹ hogy szóban és írásban egyformán kifogástalanul ki tudta rajta fejezni gondolatait.⁸⁰ Timur nagykhán, aki a pápa követét tisztelte benne, azt is megengedte neki, hogy a buddhista pagodákban és a pogány templomokban is háborítás nélkül prédikálhasson.⁸¹ És a lelkes misszionárius sietett is élni a jó alkalommal. Nemcsak Khanbalikban, hanem Yang-chowban, Hang-chowban, Zaitunban, Ho-kienben és Almalecben, sőt egyes nyomok szerint Koreában is szorgalmasan hintegette az evangéliumi magvakat.⁸² Munkájának mihamar lett is foganatja. Híveinek száma alig néhány esztendő leforgása alatt sokezerre szökött fel. 1305-ben írt levelében hatezerre teszi azoknak számát, akiket csak Khanbalikban megkeresztelt.⁸³ Ebben a számban természetesen nincsenek benne az eretnekségből és szakadárságból megtértek, mert azokat nem kellett megkeresztelnie.⁸⁴

A hívők számának örvendetes emelkedése hamarosan aktuálissá tette a templomépítés kérdését is. János testvér, mint mindenben, ebben is a gyors elhatározás és a határozott cselekvés emberének mutatta magát. Az első templom építését a főváros kellős közepén kezdte meg. De régi ellenségei, a nesztorianusok ismét feltámadtak ellene és mindén követ megmozdítottak, hogy megghiúsítsák templomépítő szándékát. Még azt is megtették, hogy az

⁷⁵ „... minores ordines suscipit, michique celebranti sacris vestibus ndutus ministravit.” Ep. II. 348. l.

⁷⁶ Uo.

⁷⁷ „Et tractavi cum suprascripto Rege Georgio, si vixisset, totum officium latinum transferre ut per totam terram cantaretur in dominio suo.” Ep. II. 350. l.

⁷⁸ Ep. II. 348. s k. l. Ep. Fr. Peregrini 365. l.

⁷⁹ Wyngaert i. m. 30. l. 2. j.

⁸⁰ „Didici competenter linguam et lichteram tartaricham, que lingua usualis Tartarorum est.” Ep. II. 350. l.

⁸¹ Corai János szerint: „Le Grant Caan soutient les crestiens qui en ce dit royaume sont obeissant a la saint Eglise de Romme, et leur fait pourvoir toutes leur necessitez; car il a eulx trea-grant deuocion, et leur montre tres-grant amour... Et tres-uolentiers seuffre et soutient que les Freres preschent la foy de Dieu en l'eglises des paiens.” Acta Ord. FF. Min. 1928. 206. l. Peregrin testvér szerint: „Circa infideles vero libere possumus predicare et in moscheta saracenorum pluries predicavimus ut convertantur.” Ep. 366. l. Perugiai András hasonlóan ezt írja: „Et nos predicare possumus libere et secure; sed de iudeis et saracenis nemo convertitur; de ydolatrix battizantur quam plurimi.” Ep. Sinica Franc. 376. l.

⁸² Vö. Acta Ord. FF. Min. 1928. 231. s k. l.

⁸³ „Battizavi etiam ibidem, ut existimo, usque hodie, circa sex millia personarum.” Ep. II. 347. l.

⁸⁴ Acta Ord. FF. Min. 1928. 231. l.

éjszaka sötétjének oltalma alatt lerombolták, amit serény munkáskezek nappal építettek.⁸⁵ De hiába. A világosság cselekedetei erősebbeknek bizonyultak, mint az éjszaka ártó szándékai. Mire lepergett a XIII. század, Kathay fővárosában megépült az első katolikus templom külön harangtoronnyal, melyből három harang szólígtatta a hívőket Isten dicsőségének hirdetésére.⁸⁶

A templomépítés befejezésével természetszerűleg együttjár a nyilvános istentisztelet megkezdése. De János testvérnek más tekintetben is volt rá gondja, hogy a katolikus vallást minél vonzóbbá tegye a bennszülöttek szemében. Így mindjárt megtelepedése után meghonosította a régi bencés oblátus intézményt. Ebből a célból pénzen 7–11 éves pogány gyermekeket vásárolt, akiket aztán nagy vesződséggel megtanított a latin nyelv elemeire és a katolikus liturgia főbb szabályaira. Fokról-fokra annyira vitte velük, hogy ráfoghatta őket a napi officium rendszeres végzésére.⁸⁷ Ehhez azonban könyvek kellettek. János testvér leleményessége itt is hamar megtalálta a kivezető utat. Habozás nélkül munkába állott s bámulatos kitartással két teljes breviáriumot és harminc psaltériumot, illetve himnáriumot másolt növendékei számára.⁸⁸ Később már magukkal az oblátusokkal végeztette a másolást.⁸⁹ Ezzel párhuzamosan a közrendű hívők használatára lefordította a psaltériumot, majd az egész újszövetségi szentírást. Fordítását lehető díszes külső köntösben bocsátotta közre, mert nemcsak a lelket, hanem a szemet is gyönyörködtetni akarta vele.⁹⁰ Hogy az olvasni nem tudó híveknek is nyújtson valamit, hat ékesmívű képet festetett az ó- és újszövetség tárgyköréből s ezek mindegyikét latin, ujjur és perzsa felírással látta el.⁹¹

Mivel azonban közben a hívők és az oblátusok száma folyvást növekedett, nemsokára újabb templom és kolostor építésére kellett gondolni. Montecorvinoi az új kolostor megépítésére a lehető legalkalmasabb telket szemelte ki, mely éppen a nagykhán palotájának átellenében feküdt s melyet egykori útítársa, Lucalongo Péter Isten szerelméért készségesen rendelkezésére bocsátott. Az építkezés csak 1305 augusztusában indult meg, de a sok jótevő alamizsnájából olyan gyorsan haladt előre, hogy Szent Ferenc ünnepére (okt. 4.) nemcsak a kolostor, hanem a kétszáz személyt befogadó oratorium és az egészet körülzáró fal is elkészült. János atya ekkor két csoportra osztotta oblátusait, kiknek száma közben negyvenre emelkedett s az egyiket az új kolostorba telepítette át. Az új beosztásnak Timur khán örült legjobban, mert most már közvetlen közelből hallgathatta a gyermekek énekét s gyönyörködhetett hangjuk üde csengésében.⁹² Idővel annyira megtetszett neki a dolog, hogy csak átüzent, mire János testvér négy-hat-nyolc legjobb énekesével eléje járult s ott a fényes kháni udvarban zengette el az Úr dicsőségét hirdető énekeit.⁹³

⁸⁵ „... et quant cilz arceuesques, dont par cy-devant auons parle, eddafia ces abbaies des freres Menuers dessus dittés, cilz Nestorins de nuit le destruisoient, et i faisoient tout le mal que ilz pouient.” Corai J. i. h. 206. l.

⁸⁶ „Unam ecclesiam edificavi in civitate Cambaliech... quam ante sex annos complevi, ubi etiam feci campanile et ibi tres campanas posui.” Ep. II. 347. l.

⁸⁷ Uo.

⁸⁸ „... et scripsi pro eis psalteria cum ymnariis XXX et duo breviaria.” Uo.

⁸⁹ „Et plures ex eis scribunt psalteria et alia oppurtuna.” Uo. 348. l.

⁹⁰ „... et iam transtuli in lingua illa et lictera totum novum Testamentum et psalterium, que feci scribi in pulcerrima lictera eorum.” Uo. 350. l.

⁹¹ „... sex picturas feci fieri veteris et novi Testamenti ad doctrinam rudium, et scripta sunt licteris latinis, tursicis et persicis, ut omnes lingue legere valeant.” Ep. III. 352. l.

⁹² „Dominus Chaan in camera sua potest audire voces nostras, et hoc mirabeli factum longe lateque divulgatum est inter gentes.” Ep. III. 353. l.

⁹³ „In cantu ipsorum Canis Magnus summe delectabatur; unde praedictus frater ipsorum magister et instructor frequenter vocatus ab ipso fuit, ut assumptis secum quatuor vel sex, solatium sibi per cantum ipsorum faceret; qui sibi libenti animo obtemperans, et in hoc satisfacere et complacere affectans, alternatim ex pueris praefatis quatuor, sex vel octo secum assumptis, coram Cane Magno et suis satrapis in aula regia comparens pluries, per suavem melodiam ipsorum, sibi gaudium et laetitiam non modicam impendebat, eum cum suis taliter intime

A kolostor építésével párhuzamosan megindult a második templom építése is, de a tél közbejötté miatt csak a következő évben lehetett befejezni a megkezdett munkát.⁹⁴ Az építkezések befejezése jelentékeny munkatöbbletet rótt János testvérre, mert most már hetenkint föl váltva, majd az egyik, majd a másik templomban kellett végeznie az istentiszteletet.⁹⁵

Ilyen, lázas munkában gyorsan múltak az évek. A buzgó apostolt csak az az egy körülmény bántotta, hogy nem volt paptársa, akivel megoszthatta volna örömét, bánatát. Különösen az fájt neki, hogy már tizenegy év óta nem volt kinél gyónnia. Annál nagyobb volt tehát öröme, mikor árvaságrajutása tizenegyedik esztendejében váratlanul betoppant hozzája Arnold testvér, a kölni provincia tagja.⁹⁶ Az új testvér a lehető legalkalmasabb időben érkezett, mert egy rosszakaratú olasz orvos éppen akkoriban a legképtelenebb híreket terjesztette a szentszékről, a ferencrendről és az egész nyugati kereszténységről, melyeket János atya megfelelő információk hiányában nem tudott megcáfolni. Arnold testvér megérkezése azonban egyszerre leleplezte a csúf misztifikációt és egy csapásra eloszlatta a nagy misszionárius lelkének szorongó aggodalmát.⁹⁷

Kölni Arnold bekapcsolódása mindenestre jelentékenyen megkönnyítette a missziós munka terhét, de mégsem olyan mértékben, mint az ügy érdeke megkívánta volna. János atya lelkében súlyos gondok tornyosodtak. Ő maga már a hatvanas évek küszöbén állott s előtte fehérlett az óriási birodalom érett vetése, mely minden oldalról munkáskezdek után kiáltott. Ki tudja, meddig bírja még a munkát? Egy ember segítsége csak annyi volt, mint egy csepp víz a tengerben. Ilyen és hasonló meggondolások hatása alatt szánta el magát 1305. január 8-án kelt levele megírására, melyben sürgős segítséget kért a kínai misszió számára s melyet egy kipcsaki ismerőse segítségével szerencsésen el is juttatott Gazáriába, Krim-félszigetre s onnét Olaszországba.⁹⁸ Levele idehaza valóságos forradalmat támasztott. Hiszen a nyugati világ már réges-régen halottnak hitte őt. Annál nagyobb volt tehát az öröm és meglepetés, hogy a bátor misszionárius nemcsak hogy nem halt meg, hanem ellenkezőleg, merőben új és kiszámíthatatlan lehetőségekkel kecsegtető területeket nyitott meg a katolikus hithirdetés számára. A hír különösen a két nagy kolduló rendben idézett föl élénk forrongást. Sok bátorlelkű és vállalkozó szellemű ferences és dominikánus testvér szíve örömtől repesett, hogy ím új tér nyílt az evangéliumi vetés számára. Néhány dominikánus testvér, aki egyformán jártas volt a latin, görög és ujjur nyelvben, azon melegeben útnak is indult. Előbb azonban jól felszerelték magukat könyvekkel, kelyhekkkel, egyházi ruhákkal és minden egyébbel, amiről gondolták, hogy Kathayban beszerezhetetlen. Hogy előbb érjenek célhoz, a rövidebb, vagyis a szárazföldi utat választották. De éppen ez volt a vesztük, mert a dúló háborúk miatt legjobb igyekezettel sem tudtak tovább jutni Kaffánál.⁹⁹

Így János testvér hiába várta a kért segítség megérkezését. Szorongó aggodalmában tehát újabb kérés levelet írt a Perzsiában állomásozó ferencesek és dominikánusok főnökeinek címére (1306. febr. 19.). A szerencse ezúttal is kedvezett neki, mert levele minden fennakadás nélkül eljutott Tebriszbe. Itt Bold. Tolentinoi Tamás, a későbbi indiai vértanú vette gondjaiba és személyesen hozta át Európába. Egyenesen a Poitiersban időző pápai

---

demulcendo et mirabiliter recreando.” Fr. Arnoldi Infer. Germ. Compendiosa relatio ex Imperio Tartarorum. BTS. III. 161. l. Acta Ord. FF. Min. 1928. 204. l.

⁹⁴ Ep. III. 353. l.

⁹⁵ „Sed ego sicut cappellanus per ebdomadas celebro iu utraque, quia pueri non sunt sacerdotes.” Ep. III. 358. l. Wyngaert ebből az utóbbi megjegyzésből talán nem egészen alaptalanul arra következtet hogy János testvér az oblatásokból papokat akart nevelni. Sinica Franc. CVII. s kk. II.

⁹⁶ „Ego vero solus in hac peregrinatione fui sine confessione annis undecim, donec venit ad me frater Arnoldus Alamannus de provincia Colonie, nunc est annus secundus.” Ep. II. 347. l.

⁹⁷ U.o.

⁹⁸ Ep. III. BTS. III. 91. l. Sinica Franc. 351. s k. 1.

⁹⁹ Chronica Fr. Elemosinae. BTS. III. 90. l.

udvarba sietett vele s ott átadta Murovallei Minio János bíborosnak, a ferencrend korábbi generálisának, aki viszont haladéktalanul a pápa és a bíborosi testület elé terjesztette. V. Kelemen pápa és a bíborosok előszóval is hallani akarták a levélben foglaltakat s ezért hozóját maguk elé idézték. Tamás testvér rendkívül megkapó színekkel ecsetélte a távolkeleti missziók kilátásait és esengve kérte a konzisztóriumot, hogy haladéktalanul gondoskodják megfelelő erők rendelkezésre bocsátásáról.¹⁰⁰

Kelemen pápát annyira föllelkesítette a jámbor misszionárius meleg és közvetlen előadása, hogy azonnal cselekvéshez látott. Elhatározta, hogy a Távol-Kelet számára külön hierarchiát szervez s annak élére Montecorvinoit állítja. Haladéktalanul maga elé rendelte tehát Vallebonai Gonsalvo ferences generálist¹⁰¹ és meghagyta neki, hogy rendjéből szemeljen ki és állítson eléje hét jámbor, tanult és tapasztalt testvért, hogy püspökké szentelhesse őket.¹⁰² A generális választása Albuini Gellért, Assisi Andruccio, Banciai Miklós,¹⁰³ Castelloi Peregrin, Perugiai András, a francia Villeneuvei Vilmos és a német Seyfridsdorfi Ulrik testvérekre esett, kiket a pápa 1307. július 23-án kelt bullájával csakugyan ki is nevezett és három bíborossal püspökké szenteltetett.¹⁰⁴ Ugyanaznap *Rex regum* kezdetű bullájával Montecorvinoi Jánost kbanbaliki érsekké, a Távol-Kelet primásává nevezte ki és egyéb nagy kiváltságok mellett hatalmat adott neki arra, hogy belátása szerint a püspökségek számát növelje, nevében új püspököket nevezzen ki s azokat felszentelje.¹⁰⁵

Az új püspökök, Villeneuvei Vilmos kivételével, aki – úgy látszik – csak később szánta el magát a hosszú útra,¹⁰⁶ mindjárt felszentelésük után elindultak. Kísérőül számos ferences testvért vittek magukkal s amerre csak elhaladtak, mindenütt hintegették az élet ígét.¹⁰⁷ A dominikánusok példáján okulva, a hosszabb és nehezebb tengeri utat választották. Útközben, különösen Indiában, tömérdek szenvedést és megpróbáltatást kellett kiállaniok.¹⁰⁸ A halál is dús aratást végzett soraikban. A gyilkos indiai éghajlat hatuk közül hármat elragadott. Így Kbanbalikba csak Albuini Gellért, Castelloi Peregrin és Perugiai András érkeztek meg.¹⁰⁹ A megérkezetteknek első dolga természetesen János testvér püspökké szentelése és a magukkal hozott érseki pallium átadása volt. Ennek megtörténte után az új érsek akként intézkedett, hogy Peregrin és András püspököket a kíséretükben érkezett testvérek nagy részével maga mellett tartotta, Albuini Gellértet pedig a gazdag és nagyforgalmú Zaitonba rendelte, mely innét kezdve jelentőség dolgában Kbanbalikkal versenyző állomása lett a kínai kereszténységnek.¹¹⁰

V. Kelemen, mikor a halál gazdag aratásáról értesült, az elhunytak pótlására 1311. február 19-én három új ferences püspököt nevezett ki, úgymint Firenzei Pétert, Tamást és Cataloniai Jeromost.¹¹¹ Ezek közül azonban valószínűleg csak Firenzei Péter jutott el Kbanbalikba. Cataloniai Jeromos a kipszaki birodalomban maradt s később mint kaffai püspök fejtett ki áldásos tevékenységet. Tamás testvér további sorsáról pedig semmi biztos adatunk nincsen.¹¹²

¹⁰⁰ Uo. 94. l.

¹⁰¹ L. Eubel C.: Bull. Franc. V. Romae, 1898. 587. l. 44. j.

¹⁰² Chronica Fr. Eleemosinae. BTS. III. 94. l.

¹⁰³ Az oklevelekben és krónikákban de Bantia, de Banthra, de Banthera, de Bontra és Bontra néven is szerepel. BTS. III. 107. l.

¹⁰⁴ A kinevezési okmányokat l. Eubel i. m. 38. l.

¹⁰⁵ Eubel i. m. 37. s k. l. Vö. uo. 38. l. 1. j. BTS. III. 94. s k. l. Sinica Franc. LXXVII. l. 12. j.

¹⁰⁶ 1308. május 1-én még itthon volt, mert e napon a pápa lelkére kötötte, hogy „sine dilatione qualibet” induljon Khatayba. Eubel i. m. 51. l.

¹⁰⁷ Chronica Fr. Eleemosinae. BTS. III. 95. l.

¹⁰⁸ Ep. Fr. Andreae de Perusia. Sinica Franc. 373. s k. l.

¹⁰⁹ „Frater Nicolaus de Banthra et frater Andrutius de Asisio et unus alius Episcopus mortui fuerunt in ingressu Yndie inferioris, in terra quadam caldissima, ubi et plures alii fratres mortui sunt et sepulti.” Uo. 377. l.

¹¹⁰ BTS. III. 108. s kk. ll.

¹¹¹ Eubel i. m. 74. l.

¹¹² Uo. 7. j. BTS. III. 163. l.

Az új munkatársak megérkezése és napszámba állása természetesen nagyot lendített a missziók ügyén. Khanbalik mellett új missziós központok alakultak, melyekből a jámbor testvérek égő buzgalma messze vidékekre sugározta szét az evangéliumi igazság fényét. Így Hang-chow (Hang-csou) és Yang-chow (Jang-csou) csak ekkor kapcsolódtak bele nagyobb arányokban a missziós munkába.¹¹³ De különösen Zaitonban, a mai Csang-csouban indult sokatígérően az evangéliumi aratás. Peregrin testvér, a nagyforgalmú kikötőváros második püspöke¹¹⁴ 1318. december 10-én kelt levelében élénk színekkel ecseteli a maga és az oldalán működő Grimaldi János, Monteculoi Emanuel és Sarezanai Ventura testvérek áldásos munkáját. Elmondja, hogy a pogányoknak minden korlátozás nélkül szabadon prédikálhatnak, sőt olykor-olykor a szaracénok mecseteiben is hirdethetik az evangéliumot. Hallgatójuk mindig akad. Mihelyt ugyanis szóra nyitják ajkukat, a nép mindjárt tömegesen sereglik köréjük és áhítattal figyel szavukra. Csak az a baj, hogy csak tolmácsok útján tudnak szólni, mert élemedett koruk miatt már képtelenek olyan jól megtanulni a bennszülöttek nyelvét, hogy prédikálni tudjanak rajta. Pedig ha saját nyelvén szólhatnának a néphez, még sokkalta nagyobb eredményeket remélhetnének.¹¹⁵

Hasonló hangon ír Perugiai András, az 1322. július 7-én elhunyt Peregrin püspök utódja is, aki már előbb megtelepedett Zaitonban s ott a város közelében egy szép árnyékos liget közepén templomot és melléje húsz testvér befogadására elegendő kolostort épített, akkora termekkel, hogy akármelyik prelátus beérhetné velük. Ő is erősen hangsúlyozza a nép készségét a katolikus vallás elfogadására, csak azt kifogásolja, hogy a megkeresztelkedettek nem egészen keresztényi módon élnek.¹¹⁶ Marignolli János, aki a negyvenes években járt Zaitonban, szintén nagyon virágzóan írja le a keresztény község életét. Az ő idejében a keresztények három szép, tágas és gazdagon fölszerelt templomon kívül már egy fürdővel és egy nagy áruraktárral is rendelkeztek.¹¹⁷

Maga János testvér az új munkatársak megérkezése után is rendületlen buzgalommal folytatta apostoli működését, melyhez most már az egyházkormányzat gondjai is járultak. Hiszen Kathayon kívül a roppant mongol birodalom egyéb részei, tehát Turkesztán, Kipcsak és Perzsia is az ő fennhatósága alá tartoztak. 1318-ban annyiban kevesbedett gondja, hogy XXII. János pápa Perzsia és Kis-Ázsia kormányzását az újonnan felállított sultaniehi érsekség jogkörébe utalta át.¹¹⁸ De bármennyire megbokrosodtak a nagy apostol teendői, a hithirdetői munkával teljesen sohasem hagyott fel. Úgy látszik azonban, hogy életének utolsó szakában elsősorban a schizmatikusok megtérítésére összpontosította igyekezetét. Castelloi Peregrin egy odavetett megjegyzéséből következően különösen az örményeket vette gondjaiba s kedvükért az örmény rítusra tért át.¹¹⁹ Ez az állítás annál nagyobb valószínűséggel bír, mivel János testvérről tudjuk, hogy szükség esetén rítus tekintetében kész volt engedelmeyeket tenni. Így saját leveléből értesülünk, hogy Tendukban még a jó György fejedelem életében latin rítus szerint ugyan, de a bennszülöttek nyelvén mondotta az egész szent misét.¹²⁰

Egyébként élete nyugodt mederben folyt. Világi gondok nem háborították. Jóakarója, Timur nagykhán ugyan már 1307-ben meghalt, de utódjai, Kaisán (1307–1311), Ajulipalipata (1311–1321), Szutepala (1321–1323) és Yeszuntimur (1323–1329) khánok hasonló

¹¹³ B. Odorici de Portu Naonis Relatio. Sinica Franc. 465., 469. l. Vö. uo. LXXVIII. l.

¹¹⁴ Az első püspök Albuini Gellért volt.

¹¹⁵ Ep. Fr. Peregrini Episcopi Zaytunensis. Sinica Franc. 365. s kk. II.

¹¹⁶ Ep. Fr. Andreae de Perusia. Sinica Franc. 373. s kk. II.

¹¹⁷ Fr. Johannis de Marignolli Relatio. Sinica Franc. 536. l.

¹¹⁸ BTS. III. 197. s kk. II.

¹¹⁹ „Alie nationes christianorum, qui odiunt nestorianos scismaticos, ipsum Fr. Johannem secute sunt et precipue Armeni, qui sibi nunc notabilem construunt ecclesiam et dare illi intendunt. Unde et ipse continue est apud eos, relicta ecclesia latinorum aliis fratribus.” Sinica Franc. 366. l. Vö. uo. CVII. l.

¹²⁰ „Et eo vivente in ecclesia sua celebrabatur missa secundum ritum latinum in lictera et lingua illa, tam verba canonis quam prefationis.” Ep. II. I. h. 350. l.

jóindulattal viseltettek iránta. Tisztelték benne a pápa követét és az *alafa*, vagyis a követek eltartására rendelt császári alamizsna rendelkezésére bocsátásán kívül szívesen jártak kezére mindenben, amit az istentisztelet fényének emelése érdekében kért tőlük.¹²¹ Viszont ő Timur khán 1296. évi rendelkezésének megfelelően szívesen beleszötte nevüket a maga és társai imádságos megemlékezésébe.¹²² Hogy milyen barátságosan alakult viszonya a hatalmas uralkodóhoz, arra érdekes fényt vet az a kis epizód, melynek emlékét Odoricus testvér¹²³ őrizte meg számunkra. „Mikor egyszer – beszéli a derék atya – a khán Khanbalikba jött, püspökünk több testvér kíséretében, akik közt én is ott voltam, jó kétnapi járőföldre eléje ment. Mikor közel értünk hozzája, egy magas póznára tűztük a feszületet úgy, hogy minden oldalról jól látható volt. Én pedig egy füstölőt szorongattam a kezemben, melyet hazulról vittem magammal. Azután jó erős hangon rázendítettünk a *Veni Creator Spiritus* kezdetű énekre. Míg mi énekeltünk, ő meghallotta hangunkat és magához hivatott bennünket. Mint már fentebb említettem, testőrei kivételével, senki sem merészel egy kőhajításnál közelebb lépni kocsijához, hacsak nem hívat valakit. Mikor mi magasra tartott feszülettel odaléptünk hozzája, ő tüstént levette megbecsülhetetlen értékű fővegét és mély tisztelettel meghajolt a feszület előtt. Erre én tömjént tettem a füstölőbe, a püspök pedig kivette kezemből a füstölőt és megfüstölte vele őt. Mivel pedig az a szokás, hogy a nagyúr elé járulók a régi törvény értelmében »Meg ne jelenjél üresen színem előtt«¹²⁴ mindig visznek magukkal valami ajándékot, mi egy kevés almát vittünk magunkkal és azt egy tálcán felajánlottuk neki. Ő kettőt elfogadott belőlük, sőt az egyikből evett is egy kevéskét. Erre püspökünk áldását adta rája. Mikor ez megtörtént, ő tüstént megparancsolta, hogy térjünk vissza, nehogy a nyomában járó lovak és a nagy sokaság bármi tekintetben ártalmunkra legyenek.»¹²⁵

Ez az utolsó hiteles értesítés a nagy misszionáriusról. Utána nyoma vész a történelemben. Haláláról is csak közvetve és kerülőúton értesülünk. Nevezetesen Tohan Timur nagykhánnak (1333–1368) és keresztény alattvalóinak 1336 júliusában kelt leveléből tudjuk, hogy már nyolc évvel előbb, vagyis 1328-ban elhalt.¹²⁶ Halála megrendítő hatással volt mindazokra, akik csak a legtávolabbról is érintkezésben állottak vele. A kor- és szemtanú Corai János szerint még a pogányok is megsiratták őt és gyászuk jeléül megszaggatták ruhájukat.¹²⁷ Érthető tehát, hogy a kortársak mindjárt halála után szentként kezdték őt tisztelni s a keresztények és pogányok valósággal versenyeztek egymással ereklyéinek megbecsülésében.¹²⁸ Marignolli János, aki 1342 és 1345 közt időzött Khanbalikban, szintén arról értesít bennünket, hogy az alánok és a tatárok egyként szent gyanánt tisztelik János testvért.¹²⁹

A kínai misszió nem sokkal élte túl megalapítójának elmúlását. A nagy fekete halál alaposan megtizedelte a ferences kolostorok lakóit s hova-tovább lehetetlenné tette az utánpótlást. De még ennél is súlyosabb körülmény volt, hogy 1368-ban megbukott a türelmes

¹²¹ „Et quant ilz lui requirant au demandent aucune chose pour leurs eglises, leurs croix, ou leurs santuaires rappareiller a lonneur de Jhesucrist, moult uolontiers leur ottoie.” Corai J. i. h. 206. l.

¹²² „Mais quil prient a Dieu pour lui et pour sa sante, et especialment en leurs sermons. Et moult uolentiers ot et ueult que tous prient pour lui.” Corai J. i. h. 206. l. Vö. Sinica Franc. LIII. l.

¹²³ Odoricus 1326–1328. működött Khanbalikban. Sinica Franc 383. l., 474. l.

¹²⁴ Exod. XXIII. 15.

¹²⁵ Acta Ord. FF. Min. 1928. 204. s kk. II. Sinica Franc. 492. s kk. II. Ugyanő írja: „... nos frares Minores in hac curia sua habemus locum deputatum, et nos sic semper oportet ire et dare sibi benedictionem nostram.” Id. h. 474. l.

¹²⁶ BTS. IV. 250. s kk. II.

¹²⁷ „A son obsequie et a son sepulture, vinrent tres grant multitude de gens crestiens et de paiens, et desciroient ces paiens leur robes de dueil, ainsi que leur guise est.” I. h. 205. s k. l.

¹²⁸ „Et ces gens crestiens et paiens pristrent en grant deuocion des draps de larceuesque, et le hurent a grant reverence, et pur relique... Encore uisite en le lieu de sa sepulture a moult grant deuocion.” Uo. 206. l.

¹²⁹ „... sicut fuit ille Jeronimus Papa qui misit eis Legatum, quem sanctum venerantur Thartari et Alani, fratrem Johannem de Monte Corvino Ordinis Minorum.” Sinica Franc. 530. l.

mongol uralkodócsalád s örökébe a bennszülött Ming-dinasztia lépett, mely mindenben az ősi hagyományokhoz tért vissza. Az Európával való összeköttetés jó száz esztendőre teljesen megszakadt s a még fejletlen kereszténység elcsenevészsedett, majd egészen elenyészett.

Montecorvinoi János életműve tehát rajta kívül álló okokból megsemmisült, úgyszólván nyom nélkül kiesett a történelemből. De ez mitsem von le abbéli érdeméből, hogy ő volt az első, aki hihetetlen nehézségek leküzdése árán a Távol-Keletet megnyitotta Krisztus evangéliuma számára s hatalmas egyéniségének lenyűgöző erejével Dzsingisz-kán ivadékait közelebbi kapcsolatba hozta a keresztény Európával. Ennek az igazságnak mély átélése csendül ki az 1924. évi sanghaji nemzeti zsinat ama határozatából, mellyel a lánglelkű apostol boldoggá avatását kérelmezte a szentszéktől.¹³⁰

---

¹³⁰ Acta Ord. FF. Min. 1928. 190. s k. l.